

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Redactioneel

Kunt u de huidige theoretische ontwikkelingen nog volgen, verdragen en waarderen? Vanaf de *English Speaking Weekend Conference on Love* wordt gemeld dat liefde het hart van de overdracht vormt, en alle frustraties, eigen aan de analytische situatie, voor de patiënt dragelijk maakt. De liefde van de analyticus is altijd gecombineerd met zijn passie voor het werk en de psychoanalytische theorieën; het een kan niet zonder het ander. Vanaf het lustrumcongres van de Nederlandse psychoanalytische verenigingen komt daarentegen het bericht dat Fonagy oproept de illusie van een op theorie gebaseerde techniek op te geven. Hij pleit ervoor de oude theorie los te laten omdat deze de ontwikkeling van vernieuwende behandelingsmethoden kan belemmeren en nieuwe theorievorming in de weg staat. En op de studiedag *Mentalisatie* werden verschillende pogingen gedaan om de rijzende ster van de theorie over het mentaliseren te verbinden met de inzichten van Rosolato, Bion, Anzieu, Winnicott en Stern.

Guy Verbruggens beschrijving van verschillende hedendaagse opvattingen over dromen begint met de opmerking dat er geen werk van Freud is waarop kritiek meer verboden is dan *Die Traumdeutung*. De kleiniaan Meltzer classificeert Freuds droomtheorie daarentegen als 'een prepsychoanalytische theorie over droommechanismen en hun triviale plaats in het psychische leven, ondanks de rijkdom aan observaties en ideeën'. Verbruggen bepleit verder te gaan dan een vermoede latente inhoud te duiden, en stelt een interpersoonlijke wijze voor van omgaan met dromen in een psychoanalyse. Vanuit het theoretische uitgangspunt dat in de interactie van patiënt en analyticus een subjectieve werkelijkheid van de patiënt wordt gecreëerd, worden ook dromen interactioneel geïnterpreteerd. De vignetten tonen hoe patiënt en analyticus hun associaties en fantasieën bij patiënten droom inbrengen en zo eerst een poel van onbewuste ervaringen creëren, waaruit aansluitend de interpretatie van de droom als beeld over de patiënt ontstaat. Vaak is de droom een middel tot verandering of een eerste aankondiging van een verandering.

In de uitgebreide gevalsbeschrijving van Marc Hebbrecht van een psychoanalytische psychotherapie bij gefixeerde pathologische rouw komt het werken met dromen ook terug. Aanhakend bij Volkan schetst Hebbrecht een van de opvallende klinische verschijnselen van gefixeerde pathologische rouw: het bestaan van 'bevroren dromen', waarin de droompersonen – als in een foto – niet meer bewegen. Het is interessant hoe Hebbrecht de droom van zijn patiënte interpreteert als een boodschap over haar innerlijke staat van rouw en als een teken van een belangrijke verandering van de patiënte, een keerpunt in de behandeling.

De mogelijke wrijving tussen oude en nieuwe theorie komt in dit nummer scherp naar voren in drie lacaniaanse bijdragen. In zijn bespreking van *The*

subject of addiction, kraakt recensent Ronny Vandermeeren de nadruk van de auteur op de prepsychoanalytische werken van Freud (van voor 1900) en zijn rigide lacaniaanse blik op het verschijnsel verslaving. Het tegenovergestelde vinden we in de lovende bespreking van Verhaeghes *Over normaliteit en andere afwijkingen* door Rudi Vermote. Verhaeghe integreert de freudo-lacaniaanse theorie en diagnostiek met inzichten uit andere stromingen en 'zelfs' de DSM. In het gedegen artikel van Geyskens over de rol van de puberteit als biologische rots in Freuds metapsychologie is weer een andere vorm van een poging tot integratie te vinden. Geyskens herleest de opeenvolgende versies van Freuds *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* en komt tot de conclusie dat in vroegere versies niet de kindertijd, maar de puberteit een doorslaggevende rol speelt bij het tot stand komen van de volwassen seksualiteit. Zo is een belangrijke stelling dat de vroegkinderlijke seksuele fantasieën over objectgerichte erotiek die we in de analyse van volwassenen te horen krijgen, in werkelijkheid objectgerichte fantasieën uit de puberteit zijn. De puber tracht hiermee de herinneringen aan zijn auto-erotische seksuele activiteit uit te wissen. In de puberteit krijgt sublimatie eenzelfde functie als het met terugwerkende kracht uitwissen van auto-erotiek. Geyskens meent dat de gefaseerde ontwikkeling van de seksualiteit (vroegkinderlijk en puberteit) de mens typeert ten opzichte van de andere primaten. Dit biologische gegeven, dat hij (voorzichtig) onderbouwt met hedendaagse evolutionaire theorieën, ligt naar zijn mening ook aan de basis van de culturele verworvenheden.

Natuurlijk is niet iedereen het altijd met de inhoud van een artikel eens. Zo reageert Guus Labooy op Willems Ietswaarts bespreking van de angst bij Kierkegaard in een vorig nummer. Naast lof voor diens artikel heeft hij ernstige kritiek, wat Ietswaart natuurlijk niet onbeantwoord laat.

Het is niet goed voorstelbaar dat u, de lezer, zich in de standpunten van alle auteurs, verslaggevers of recensenten in dit nummer kunt vinden. Kan een auteur een psychoanalytisch artikel schrijven zonder de oorspronkelijke gedachten van Freud te noemen? Vindt u het een manco dat Hebbrecht Freuds theorie over de rouw nauwelijks bespreekt? Anderzijds zou u kunnen vinden dat in het artikel van Geyskens hedendaagse literatuur over de puberteit ten onrechte ontbreekt. En waar wordt het voortschrijdend proces van theorievorming geweld aangedaan door de waan van de dag? Als u vindt dat de schoen te zeer wringt, plaatsen wij uw kritische reactie graag. Het is een uitdagend idee de dialoog tussen theoretische protagonisten aan te scherpen. Als u ons een beschrijving van een of twee zittingen (psychoanalyse of psychoanalytische psychotherapie) stuurt, leggen wij die (anoniem) voor aan vertegenwoordigers van totaal verschillende psychoanalytische stromingen. Wie durft?

Frans Schalkwijk